

Det behövs mer investeringskalkylering!

Innan en företagare gör en investering måste han eller hon räkna ut om investeringen är lönsam. Det vet ju alla och varenda företagare gör ordentliga investeringskalkyler. Annars kan de investera i icke lönsamma tillgångar och att missa goda investeringsmöjligheter. Det finns många sätt att göra kalkyler som var och en är lämplig för vissa beslutssituationer, men olämplig annars. Det vet väl också varje företagare.

TÄNKVÄRD STUDIE

Men nej, nej och återigen nej. Många lantbruksföretagare gör inte riktiga investeringskalkyler. Detta framgår av studien "Kalkyleringsmodeller i lantbruksföretag", genomförd av SLU-medarbetarna Thomas Björklund och undertecknad. Rapporten finns på SLU-bibliotekets Epsilon.

Vi har låtit genomföra 16 intervjuer med spannmålsföretagare i Skåne och Östergötland. Företagen har mellan 100 och 1 000 hektar. Företagarna har redogjort för hur de resonerat när de under senare år investerat i framför allt maskinhallar, maskiner, fastigheter samt grödor. Dagens lantbruksnäring kännetecknas av mycket stora fasta investeringar. Därför är det anmärkningsvärt att många lantbruksföretagare inte gör företagsekonomiska beräkningar, när de ska investera.

UTBILDNINGSNIVÅN AV BETYDELSE

Det finns skillnader mellan de intervjuade företagen. Mest avvikande är de två respondenter som är direktörer för stora företag. Eftersom de har en styrelse över sig, så har de en plikt att redovisa en formell kalkyl. I övrigt finns det inget samband mellan företagets omsättning och företagarens kalkyleringsbeteende.

Utbildningsnivån har betydelse. En stor andel av de intervjuade är universitetsutbildade, framför allt på Alnarp och Ultuna. Dessa lantbrukare är mera benägna att kalkylera, men samtidigt utnyttjas inte helt den kunskap som de har fått under sin utbildning.

När företagarna förklarar vilka kalkyleringsmetoder de använt vid olika investeringsbeslut, kom några märkliga svar. Någon säger sig ha använt bidragskalkylering vid fastighetsköp, vilket strider mot den kalkyleringsmetodens förutsättningar. Det kan bara tänkas, om företagaren gör ett mindre tillköp till sin stamfastighet.

INFORMELL KALKYLERING

De yngre företagarna är mera benägna att göra kalkyler. De äldre investerar mera ofta när de "har pengar". Det mesta kalkylerandet görs vid beslut om grödor och då är det DataVäxt

som dominerar. Mer än hälften av respondenterna använder detta datorprogram.

Det ovan sagda är dock inte hela sanningen. Företagarna gör faktiskt en slags kalkyler, men de räknar inte. Istället kan deras kalkylerande uppfattas vara informellt. De känner sig för, har tumregler, använder sin erfarenhet, pratar med kunniga människor, bygger på sin magkänsla och så vidare.

Sådan informell kalkylering kan anses vara rationell sett ur företagarnas eget perspektiv. Det finns många argument. Ett är att de olika typerna av tillgångar i ett lantbruksföretag är starkt beroende av varandra, så att det är svårt att räkna ut lönsamheten till exempel för en specifik maskin. Om den maskinen inte fungerar är alla andra tillgångar av litet värde.

KOMMUNICERANDE KÄRL

Ett annat försvar för de informella kalkyleringsmetoderna är att hos egenföretagare är företagets ekonomi och privatekonomi som kommunicerande kär. Om det går galet för företaget, går det också galet för familjen. Därför är småföretagare ofta ovilliga att ta stora risker. Då investerar de bara när de måste och när de har tillräckligt med likvida medel. Alltså blir likviditeten viktigare för investeringen än lönsamheten.

Lantbruksföretagaren måste vara en praktiskt lagd person. Han eller hon brukar kunna se resultatet av sitt arbete. Här finns ytterligare en förklaring, till det ljumma intresset för att sitta vid skrivbordet och göra kalkyler.

RÄKNA PÅ INVESTERINGAR

Till och med när det rör sig om fastighetsköp på flera miljoner kronor är det inte självklart att lantbrukaren gör en formell kalkyl. Detta kan bero på att fastighetspriserna under många år bara pekat uppåt. De äldre respondenterna har sett att deras tidigare fastighetsköp har gått bra och de yngre tror att utvecklingen fortsätter på samma sätt.

Trots att det alltså finns många argument för att lantbruksföretagare inte i stor utsträckning ägnar sig åt formella kalkyler, måste det nog erkännas att mera beräkningar och djupare eftertanke hade varit önskvärd. Med all sannolikhet hade det varit möjligt att höja lönsamheten inom lantbruket, om företagarna hade försökt att räkna på sina investeringar.

Jerker Nilsson, Institutionen för ekonomi, SLU Uppsala

